

TAKSONOMIA PYTAŃ SOKRATEJSKICH

Richard Paul & Linda Elder

6 kategorii pytań rozwijających myślenie krytyczne

Poniższe zestawienie prezentuje sześć kategorii pytań sokratejskich opracowanych przez Richarda Paula i Lindę Elder w ramach modelu krytycznego myślenia. Każda kategoria służy innemu celowi dydaktycznemu i filozoficznemu, pomagając prowadzić pogłębiony dialog oraz rozwijać umiejętność refleksji nad własnymi założeniami, argumentacją i procesem myślenia.

1. Pytania wyjaśniające

Questions of Clarification

Cel: Uściślić znaczenie słów, idei i intencji rozmówcy.

Co dokładnie masz na myśli, mówiąc sprawiedliwość w tej sytuacji?

Jakie jest twoje główne twierdzenie w tej kwestii?

Czy mógłbyś podać przykład tego, o czym mówisz?

Jak to się ma do głównego problemu, który omawiamy?

Czy mógłbyś to powiedzieć innymi słowami?

2. Pytania badające założenia

Questions that Probe Assumptions

Cel: Odsłonić ukryte założenia, na których opiera się argumentacja.

Co przyjmujesz za oczywiste, mówiąc, że życie jest najwyższą wartością?

Na czym opierasz założenie, że nieznajomy nie zasługuje na taki sam obowiązek moralny jak członek rodziny?

Co by się stało, gdybyśmy założyli coś przeciwnego?

Dlaczego przyjmujesz, że wolna wola istnieje?

Jakie założenie o naturze człowieka kryje się za Twoją oceną tego czynu?

3. Pytania badające powody, dowody i informacje

Questions that Probe Reasons & Evidence

Cel: Sprawdzić jakość dowodów i logikę wnioskowania.

Jakie masz dowody na to twierdzenie?

Skąd wiesz, że to jest prawda?

Czy te powody są wystarczające, żeby uznać czyn za sprawiedliwy?

Jakie fakty historyczne lub naukowe potwierdzają twoje stanowisko?

Co by przekonało cię do zmiany zdania?

---

4. Pytania badające perspektywy i punkty widzenia

Questions that Probe Viewpoints & Perspectives

Cel: Pokazać, że problem można widzieć z wielu stron.

Z jakiego punktu widzenia patrzysz na tę sytuację?

Jak argumentowałby ktoś, kto ma zupełnie inne przekonania etyczne?

Czy inna kultura lub religia widzi tę kwestię inaczej?

Jak zmieniłoby się twoje rozumowanie, gdybyś spojrział na to z perspektywy ofiary / sprawcy / obserwatora?

Czy jest jeszcze jakiś ważny punkt widzenia, którego nie braliśmy pod uwagę?

---

5. Pytania badające implikacje i konsekwencje

Questions that Probe Implications & Consequences

Cel: Sprawdzić, co wynika z danego stanowiska w dłuższej perspektywie.

Jakie konsekwencje miałyby przyjęcie Twojej zasady jako uniwersalnej?

Co by się stało, gdyby wszyscy postępowali zgodnie z tym, co proponujesz?

Czy Twoje stanowisko prowadzi do jakichś niepożądanych skutków ubocznych?

Jakie implikacje ma to dla przyszłości pokoleń lub zwierząt?

Jeśli zaakceptujemy to twierdzenie, to co jeszcze musi być prawdziwe?

---

6. Pytania metapoziomowe / o pytanie

Questions about the Question

Cel: Refleksja nad samym procesem myślenia i pytaniem (najwyższy poziom autorefleksji).

Dlaczego to pytanie jest ważne?

Jakie inne pytania musielibyśmy najpierw rozstrzygnąć, zanim odpowiemy na to?

Czy to pytanie zakłada coś, czego jeszcze nie udowodniliśmy?

Jak zmieniłoby się nasze rozumowanie, gdybyśmy zadali zupełnie inne pytanie?

Czy to pytanie jest łatwe czy trudne do rozstrzygnięcia i dlaczego?

Źródło:

Paul, R., & Elder, L. (2006). The thinker's guide to the art of Socratic questioning. Foundation for Critical Thinking. (Dostęp online: <https://www.criticalthinking.org>)

Oprac. A. Janiszewska